

nieuwe uitgaven

Vossenpad

Wilma Brinkhof heeft op haar eigen wijze opgeschreven wat beeldend kunstenaar en vogelkenner Erik van Ommen op de voor hem kenmerkende wijze wist vast te leggen in sfeervolle tekeningen, aquarellen en etsen. Met beschrijvingen van Wilma over de geschiedenis en wetenswaardigheden van het gebied en de leefgewoonten van planten- en diersoorten zoals Zonnedaauw, Boomvalk, Klapekster en Adder. Het is een beschrijving van de zeventien kilometer lange wandelroute door het Dwingelderveld, het Drentse Nationaal Park dat het grootste vochtige heidegebied van Noordwest-Europa is. Het voert over de open heide, langs plassen, zandverstuivingen en vennetjes en door verscheidene bosgebieden.

Naast de uitgebreide routebeschrijving (met vogelkijktips) zijn lijsten van vogels, vlinders, reptielen en amfibieën opgenomen.

Erik van Ommen & Wilma Brinkhof: *Vossenpad*, impressies van het Dwingelderveld. 80 bladzijden, vele kleuren- en zwartwittekeningen (1998). Uitg. Regio-Project Uitgevers, Postbus 4010, 9701 EA Groningen, (050) 317 14 00. Prijs f 27,45.

Veldgids Mossen

Als vogelaar komen wij op onze tochten velerlei soorten mossen tegen. Ze komen haast overal voor. In ons land komen ruim vijfhonderd soorten blad- en levermosses voor. Om alle soorten uit elkaar te houden lijkt moeilijker dan het is, want in de praktijk zijn slechts honderd soorten algemeen voorkomend. Over zo'n 150 soorten gaat de nieuwe veldgids van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.

Over deze soorten is informatie opgenomen over landschapstype (heide, bos, zandverstuiving bijvoorbeeld) en milieu (zuur, vochtig). In samenhang met de groeiplaats (grond, bomen, stenen, water) zijn de soorten te leren kennen. Bovendien is aangegeven of er verwarring mogelijk is met andere soorten. Voor de tekeningen hebben verse mosplantjes model gestaan. Als aanvulling zijn foto's opgenomen van soorten in hun natuurlijke omgeving.

Dankzij hoofdstukken over ecologie en biologie is dit boek meer dan een veldgids. Het is tevens een helder gestructureerd cursusboek voor geïnteresseerde beginners en een prachtig kijkboek

voor elke natuur- en mossenliefhebber. Enkele foutjes doen niets af aan de waarde van het boek.

Wij moesten het vroeger in onze NJN-tijd doen met de uitgaven van S. Broekhuizen (1935), Huib de Miranda (1937) en Wim D. Margadant (1938) en wat is de huidige generatie dan sterk bevoordeeld!

Klaas van Dorst, Chris Buter & Paul van Wielink: *Veldgids Mossen*. 272 bladzijden, geïllustreerd met vele tekeningen van Jan van de Wiel en kleurenfoto's van Bart Horvers (1998). Veldgids nummer 10. Uitg. KNNV Uitgeverij, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, (030) 233 35 44. Prijs f 49,95 (leden van KNNV en IVN: f 44,95).

U kunt het boek ook bestellen door overmaking van het bedrag en f 6,- verzendkosten op girorekening 13028 ten name van KNNV Uitgeverij, Utrecht, onder vermelding van 'bestelling VG.10 Mossen'.

Veldgids Korstmossen

Bij de KNNV Uitgeverij verscheen de eerste geïllustreerde korstmossengids die speciaal voor Nederland is geschreven. Deze gids maakt de studie van korstmossen (lichenen) toegankelijk voor een groter publiek. Er worden in deze flora uitsluitend inheemse soorten behandeld en alle 136 prachtige kleurenfoto's zijn door Kok van Herk in Nederland gemaakt.

Mossen en korstmossen worden dikwijls in één adem genoemd, maar zijn in het geheel niet aan elkaar verwant. Ook schimmels kunnen met korstmossen worden verward.

In Nederland hebben korstmossen vooral bekendheid gekregen doordat zij gevoelig zijn voor luchtvervuiling. Toch is plaatselijk wel iets te doen om de diversiteit van korstmossen in stand te houden of te vergroten.

Uit de kortgeleden gepubliceerde rode lijst van Bedreigde Mossen en Korstmossen (zie 'Gorteria 18, deel 1) blijkt dat de helft van de zeshonderd Nederlandse korstmossen wordt bedreigd of is uitgestorven. Dit is veel meer dan bij de meeste andere planten- en diergroepen.

Drie verschillende tabellen behandelen soorten op de grond, op boomschors en op steen. De beschrijvingen bestaan uit vijf delen namelijk de wetenschappelijke naam (waarbij veelal ook de Nederlandse naam), karakteristieke kenmerken van de plant, technische kenmerken, verwante soorten en de zeldzaamheidsgraad en de ecologische kenmerken. In totaal worden 126 soorten op deze wijze behandeld.

Voor vogelmensen een handzame gids die gemakkelijk op excursie kan worden meegenomen en waar bijvoorbeeld de korstmossen op naam kunnen worden gebracht die Staartmezen voor hun nestbouw hebben gebruikt. Het is een gids, die als men die eenmaal heeft aangeschaft, ons gauw in de verleiding brengt om korstmossen beter te gaan bekijken.

André Aptroot & Kok van Herk: Veldgids Korstmossen. 144 bladzijden, 136 kleurenfoto's, formaat 21 x 12 cm. Veldgids nummer 7. Tweede druk (1996). Uitg. KNNV Uitgeverij, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, (030) 233 35 44. Prijs f 34,50 (voor leden van KNNV, IVN f 29,50).

Standaardlijst van Nederlandse korstmossen

Deze lijst bevat in de eerste plaats lichenen, dat wil zeggen fungi die een duurzame symbiose vormen met groen- of blauwwieren (e.g. gelicheniseerd zijn).

Ook nauw verwante niet-gelicheniseerde fungi zijn opgenomen indien tot hetzelfde genus ook lichenen behoren. Bovendien zijn de fungi opgenomen die als parasiet of parasymbiont op lichenen leven.

Deze checklist van Nederlandse lichenen is de eerste complete lijst sinds die van Abelevan (1898). De lijst bevat 665 soorten en ondersoorten van lichenen (605), parasieten (46) en verwante fungi (14) die tot 1988 in ons land zijn aangetroffen. Bij elke soort zijn de standaardplaatjes, de oecologie en de verspreiding in Nederland in een kort bestek beschreven. De lijst is gebruiksvriendelijk opgezet en kan een grote hulp zijn.

A.M. Brand, A. Aptroot, A.J. de Bakker & H.F. van Dobben: Standaardlijst van de Nederlandse korstmossen. 67 bladzijden, 11 zwartwitfoto's (1988). Wetenschappelijke Mededeling, KNNV nummer 188. Uitg. KNNV Uitgeverij, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, (030) 233 35 44. Prijs f 19,50 (leden KNNV en IVN: f 15,-).

Veldgids Libellen

Nog nooit was een uitgave van de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging zo snel uitverkocht als de Veldgids voor libellen. Libellen zijn grote en fraai gekleurde insecten die vooral in de omgeving van de waterkant zijn te vinden. Daarom vragen zij niet alleen ook aandacht van de vogelliefhebber maar dienen ze ook niet zelden als voedsel van talloze vogelsoorten. De studie van het vogelvoedsel heeft zeker wel veel interesse maar er bestaat niet een gemakkelijke wijze om het voedsel van vogels op naam te brengen. Daarvoor is de Veldgids voor libellen een goed hulpmiddel. De tweede druk is voor het Nederlandse deel van Europa voor tal van soorten belangrijk aangevuld. Ten gevolge van de veranderingen in het watermilieu is er een dramatische achteruitgang van libellen.

Vanzelfsprekend lijden daar ook de predatoren, zoals vogels, sterk onder. Libellen zijn belangrijke indicatoren voor de kwaliteit van het milieu. De handzame gids behandelt niet alleen de Nederlandse en Belgische soorten in woord en

beeld, maar geeft ook een goede indruk van de rest van de Westeuropese libellen.

Niet alleen de herkenning, maar ook de levenswijze, het voorkomen en de bescherming van libellen worden behandeld.

De beschrijvingen van 96 soorten worden aangevuld met duidelijke zwartwittekeningen en prachtige kleurenfoto's van een groot aantal insectenfotografen. Met behulp van deze gids zal zowel de geïnteresseerde leek als de meer ervaren libellenwaarnemer alle libellen gemakkelijk op naam kunnen brengen. Temeer daar de gids weinig ruimte inneemt bij een dagtocht.

Frank Bos & Marcel Wasscher: Veldgids Libellen. 256 bladzijden, verspreidingskaarten en tekeningen in zwartwit, meer dan 160 foto's van libellen in kleur, formaat 21 x 12 cm. Veldgids nummer 9. Tweede druk (1998). Uitg. KNNV Uitgeverij, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, (030) 233 35 44. Prijs f 49,95 (voor leden van KNNV, IVN en Vlinderstichting f 42,95).

Niche

Niche is de nieuwe titel voor het Bulletin voor het Onderwijs in de Biologie. De dertigste jaargang verschijnt nu in februari 1999 onder de titel 'Niche'. Het is tweemaandelijks tijdschrift voor biologie-onderwijs, ANW, natuur- en milieu-educatie en gezondheidsonderwijs, ten behoeve van docenten en technisch onderwijsassistenten in voortgezet onderwijs, hoger en middelbaar beroepsonderwijs en volwassenenonderwijs.

Het is een uitgave van het Nederlands Instituut voor Biologie (NIBI), Postbus 8616, 3503 RP Utrecht.

De inhoud van het eerste nummer van 'Niche' is heel divers. Mooie verhalen over wat leerlingen allemaal kunnen in het regenwoud, praktische informatie over het Programma van Toetsing en Afsluiting zoals dat voor de nieuwe tweede fase havo/vwo moet worden opgesteld en een pleidooi voor een optimale invulling van biologie in het toekomstige vmbo. Bovendien zijn er veertien verschillende rubrieken.

Secretariaat en informatie: Jetske Oldenzijl-Tolsma, Graafschap 51, 9405 JB Assen, (0592) 35 29 71. Abonnementenprijs f 50,-, losse nummers f 12,50 (inclusief porto), studenten en NIBI-leden betalen f 37,50. Voor het opgeven van abonnementen wende men zich tot het NIBI, Postbus 8616, 3503 RP Utrecht, (030) 236 92 44.

Dutch Birding Jaaroverzicht 1998 op video

Twintig jaar geleden ontstond de Dutch Birding Association (DBA). Een groep vogelaars vond dat er in Nederland behoefte was aan het stimuleren van nog betere determinatie van vogels. Deze doelstelling bevorderde de groeiende kennis over vogels en daarmee het ontdekken van zeldzame en onregelmatige gasten.

Zelf ga ik graag kijken bij een zeldzame soort. Tijdens de DBA-dag op de eerste zaterdag van februari zie ik dan op dia's wat er zoal is geweest en wat ik al dan niet heb gezien. De foto's in 'Dutch Birding' helpen mij mijn determinatiekennis te vergroten.

Een volgende belangrijke stap vooruit was de

verschijning van een videoband met heel veel zeldzaamheden. Nu is het mogelijk thuis even jezelf te zijn bij het zien van de gemiste soorten en daarna te bekijken op basis van welke kenmerken een vogel door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) werd aanvaard als nieuwe soort voor Nederland of als zeldzame soort.

Vanaf 1995 zijn er vier banden verschenen. Het pas verschenen jaaroverzicht van 1998 omvat één uur en achtenveertig minuten aan vogelbeelden, opgenomen in het veld. Zestig vogelsoorten worden zo in beeld gebracht dat eenieder de details goed kan bekijken.

Natuurlijk begint mijn hart sneller te kloppen als de Raddes Boszanger (*Phylloscopus schwarzi*) van Vlieland in beeld komt. Op 10 en 11 oktober 1999 stond ik samen met leden van de 'Club van Vogelkundigen' op de punt van Texel bij De Cocksdorp. Mistroostig, na het raadplegen van mijn semafoon, wist ik dat ik deze soort niet zou kunnen toevoegen aan mijn soortenlijst. En dat terwijl de afstand tot de plek hooguit tien kilometer was.

Maar wat prachtig dat ik nu, met een lichte traan in de ogen, goed kan zien hoe zo'n Raddes eruit ziet. Arnoud van den Berg vertelt hoe wij de soort kunnen onderscheiden van de Bruine Boszanger (*Phylloscopus fuscatus*). Ik zal niet meer vergeten dat ik moet letten op het stukje oranje wenkbrouwstreep voor de snavel. Bij de Bruine Boszanger is het achterste deel van de wenkbrouwstreep oranje gekleurd. Prima dat Arnoud ons leert waar wij op moeten letten.

Bij de Witkopeend (*Oxyura leucocephala*) wordt meteen vermeld, dat de plekken waar deze soort wordt gezien, vrijwel altijd in de buurt van het Nieuwe Diep bij het Flevopark in Amsterdam liggen. In 1965 mocht ik het vierde geval voor Nederland aanwijzen. Cor de Kruijff bracht de vogel op naam.

Wie zich goed wil voorbereiden op zeldzame ontmoetingen in het veld heeft aan deze videoband een uitstekende gids. Van de meeste soorten kun je ongeveer verwachten waar en wanneer ze zijn te vinden.

Ik heb wel enkele wensen:

Soms mag van mij de chronologische volgorde afwijken door dezelfde of vergelijkbare soorten bij of achter elkaar te zetten. Bijvoorbeeld de Zwarte Ooievaars (*Ciconia nigra*) of de Zwartbuikwaterspreeuwen (*Cinclus c. cinclus*).

Ik zou het gemakkelijk vinden als de Gestreepte Strandloper (*Calidris melanotos*) en de Siberische Strandloper (*Calidris acuminata*) direct na elkaar en soms zelfs in eenzelfde beeld te zien waren geweest. Je kunt ze dan goed vergelijken. Het accent van deze band ligt duidelijk op het leren herkennen van vogels. Daarvoor is Arnoud van den Berg gevraagd. Hij is een van onze topvogelaars en het is van historische betekenis dat zijn stemgeluid nu vastligt. Een volgende keer zou een andere kenner de band kunnen inspreken. Tenminste als dit de bedoeling is. Gaat het om een duidelijk verstaanbare stem, dan verdient een professionele spreker de voorkeur. Bij het inspreken van het commentaar zou scher-

per kunnen worden gelet of minder goede kenners zien wat er moet worden gezien. Wijs bijvoorbeeld met een pijltje de 'tertiaals' aan. Peterson scoorde hiermee heel goed in de jaren vijftig.

In technisch opzicht is de band in de loop der jaren steeds verbeterd. Het afstemmen van het geluid en de spreker is een aandachtspunt. Soms is het niet goed te verstaan, doordat er te snel wordt gepraat. Soms overheersen de veldgeluiden en hoor je niet of de Jufferkraan (*Anthropoides virgo*) nu wel of niet zal worden aanvaard. Historisch is de band zeer waardevol. Bij een herziening van de Nederlandse lijst kunnen de leden van de CDNA over een aantal jaren goede ondersteuning krijgen door middel van dit materiaal. Misschien dat de Amerikaanse Zilvermeeuw (*Larus smithsonianus*) het dan alsnog haalt.

Niet alleen de ontdekker vermelden, maar even kort laten zien, is ook een wens van mij. Vogels kijken is ook een sociale aangelegenheid. Af en toe komt dat naar voren en dat is erg leuk.

Voor wie meer wil dan wat vogeltjes rondom het huis herkennen, is deze band een 'must'.

Peter C. Meijer.

De band is te bestellen door het overmaken van f 55,- (inclusief porto) op rekeningnummer 89.90.07.287 ten name van Plomp Digital Video, Wetering 7, 3461 JA Linschoten, (0348) 43 37 30, onder vermelding van 'DBA-Video 1998 plus uw naam en adres'. De band wordt direct toegestuurd.